

קול צופיך

מִרְנָה לַצִּיּוֹן הַרְה"ג הַמְקוּבֵּל הָא-לֵקִי
הַרְבֵּי מִרְדְּכֵי אֱלִיהוּ זְצוּק"ל



ראה - תשס"ג - מאת מִרְנָה לַצִּיּוֹן הַרְה"ג הַמְקוּבֵּל הָאֱלִיהוּ זְצוּק"ל

השיעור לעילוי נשמת :

מִרְנָה לַצִּיּוֹן הַרְה"ג הַמְקוּבֵּל הָאֱלִיהוּ זְצוּק"ל



פרשת השבוע : ראה

השיעור נמסר ע"י הרב מרדכי אליהו זצוק"ל, בשנת תשס"ג.

לימוד תורה, מעשרות, צדקה

התרחקות מתאוות – חיזוק בתורה ובמצוות

בתחילת הפרשה מזהירה התורה את עם ישראל שלא יגררו אחרי תאוות המאכל. והטעם לכך הוא משום שעם ישראל חיו בתנאי מדבר במשך ארבעים שנה, וכעת עמדו להכנס לארץ הטובה, ולכבושה לנחלת עולם. ירדה התורה לסוף דעתו של האדם, וחששה שמה בהכנס לארץ ואחרי שיגיעו למנוחה ולנחלה, יגררו אחרי תאוותיהם, כי כל אחד יראה שפע טובה וברכה שבו לא הורגל, וירגיש שהכל מותר לו, ועלולים משום כך לפרוק חלילה, ולו במעט, עול תורה ומצוות. לשם כך, התורה לימדה את עם ישראל לרסן את עצמם בתאוותיהם. ואמנם, אם תדרוש מהם התורה לפרוש מכל תאוותיהם בבת אחת יכבד עליהם הדבר ולא יעמדו בו, על כן ציוותה עליהם התורה לרסן עצמם בדבר אחד, ובהגיעם להרגל של ריסון בדבר אחד, כבר יקל עליהם שלא להסחף בשאר תאוותיהם (וכדברי רש"י לקמן). וזהו שהתורה בתחילת פרשתנו כותבת (דברים יב, ז) 'וְאֶכְלֶתֶם שֶׁם לִפְנֵי ה' אֱ-לֹהֵיכֶם וּשְׂמַחְתֶּם בְּכָל מַשְׁלַח יְדְכֶם אֲתָם וּבִתְיֹכֶם אֲשֶׁר בְּרַכָּה ה' אֱ-לֹהֵיכֶם' - אבל בסמיכות לזה התורה מצווה לעשות סייגים וגדרים במאכלים, וכדלקמן.

הפלטת האיסור של אכילת דם

אחד האיסורים החמורים במאכלות הוא אכילת הדם, ועונשו כרת כמו שכתוב: (ויקרא ז, כז) 'כִּלְ נֶפֶשׁ אֲשֶׁר תֹּאכַל כָּל דָּם וְנִכְרְתָה הַנֶּפֶשׁ הַהִוא מִעַמִּיקָה'. והנה, בפרשתנו אנו רואים שהתורה מפליגה בציווי ההרחקה והאיסור של אכילת דם, וכך היא כותבת: (דברים יב, כ) 'כִּי יִרְחִיב ה' אֱ-לֹהֵיכֶם אֶת גְּבוּלְךָ כַּאֲשֶׁר דִּבֶּר לְךָ וְאָמַרְתָּ אֲכַלָּה בָּשָׂר כִּי תֵאָדָה נֶפֶשׁ לֶאֱכֹל בָּשָׂר כָּכָל אֲנִי נֶפֶשׁ תֹּאכַל בָּשָׂר'. (יש לשים לב לכך שהתורה מדגישה שבתחילה האדם מבקש לאכול בשר, כי הוא רעב, אך אחרי כן כבר נעשה הדבר לתאוה הנפש, ואז מגיע למצב ש'בכל אות נפשך', כלומר שהתאוה נעשית חזקה בכל כחות נפשו. על כן התורה ציוותה לעשות סייג ולרסן את הנפש במאכלו). בתחילה הפרשה התורה כותבת: (שם, טז) 'יֵקֶה הָדָם לֹא תֹאכְלוּ עַל הָאָרֶץ תִּשְׁפְּכֶנּוּ כַּמַּיִם'. והנה אחרי כן התורה חוזרת על האיסור וכותבת: (שם כג) 'כִּי יִרְחֹק לְבַלְתִּי אֲכֹל הָדָם כִּי הָדָם הוּא הַנֶּפֶשׁ וְלֹא תֹאכַל הַנֶּפֶשׁ עִם הַבָּשָׂר'. ועוד מוסיפה: (שם כד) 'לֹא תֹאכְלֶנּוּ עַל הָאָרֶץ תִּשְׁפְּכֶנּוּ כַּמַּיִם'. ועוד התורה מוסיפה (שם, כה) 'לֹא תֹאכְלֶנּוּ לְמַעַן יֵיטֵב לְךָ וּלְבִנְיֶיךָ אַחֲרַיִךְ כִּי תַעֲשֶׂה הַיֵּשֶׁר בְּעֵינֶיךָ ה'.

שכר המובטח למרגיל עצמו בפרישות

ויש להבין, מדוע התורה מפליגה כל כך באיסור אכילת דם, וכופלת ומשלשת את האזהרה בו, והלוא אין נפשו של אדם מן היישוב מתאוה כל כך לאכול דם? והנה, רש"י הרגיש בשאלה זו וכותב, וז"ל: "רבי שמעון בן עזאי אומר, לא בא הכתוב אלא להזהירך וללמדך עד כמה אתה צריך להתחזק במצוות, אם הדם, שהוא קל להשמר ממנו, שאין אדם מתאוה לו, הוצרך לחזקך באזהרתו, קל וחומר לשאר מצוות. ולא תאכל הנפש עם הבשר - אזהרה לאבר מן החי. לא תאכלנו - אזהרה לדם התמצית. לא תאכלנו - אזהרה לדם

האיברים. למען ייטב לך וגו' - צא ולמד מתן שכרן של מצוות, אם הדם שנפשו של אדם קצה ממנו, הפורש ממנו זוכה לו ולבניו אחריו, קל וחומר לגזל ועריות שנפשו של אדם מתאוה להם". רש"י מלמדנו עד כמה גדול ונשגב עניין הפרישות מהתאוות, וכמה עצום ורב השכר המובטח למי שמורגל בזה, שהתורה מבטיחה טובה וברכה לו ולבניו אחריו. ומה מי שנוהר בדבר שממילא נפשו קצה בו, וקל להשמר ממנו, אך עושה כן כדי לעשות רצון קונו שציווה לפרוש מתאוות, מקבל שכר, על אחת כמה וכמה טובה ומכופלת הטובה והשכר המובטח למי שפורש מדברים שבאמת קשה לפרוש מהם כגון עריות, גזל ודומיהם שנפשו של אדם מתאוה להם.

שכר בהפרשת תרומה - יראת ה' כל הימים

התורה בפרשתנו מצווה אותנו להפריש מעשרות מתבואת הארץ, ובשורש מצוה זו יש גם כן עניין של פרישות מתאוות, כי המגדל פירות ורואה את יבולו עלול להגרר אחרי הרגשה של כוחי ועוצם ידי, ועלול לשכוח מי נתן לו את הברכה בעמלו, על כן ציוותה התורה להפריש מעשרות. והנה, בשנת אבד"ה צריכים להפריש מעשר שני, מעלים את הפירות ואוכלים אותם בירושלים. זהו שהתורה כותבת: (דברים יד, כב) 'עֲשֵׂה תַעֲשֶׂה אֶת כָּל תְּבוּאֹת זֶרְעֶךָ הַיֵּצֵא הַשָּׂדֶה שָׁנָה שָׁנָה (כאן הציווי הוא על הפרשת מעשר שני וכדברי רש"י: "ואכלת וגו' - זה מעשר שני"). וְאֶכְלֶתָ לִפְנֵי ה' אֱ-לֹהֶיךָ בְּמָקוֹם אֲשֶׁר יִבְחַר לְשָׁכֵן שְׁמוֹ שָׁם (כאן התורה מצווה להעלות את המעשר שני לירושלים) מִעֵשֶׂר דִּגְנֶךָ תִּירֹשְׁךָ וְיִצְהָרְךָ וּבְכֹרֶת בְּקֶרֶךָ וְצִאֲנֶךָ לְמַעַן תִּלְמַד לִירְאָה אֶת ה' אֱ-לֹהֶיךָ כָּל הַיָּמִים'.

כי מציון תצא תורה

הגמרא מפליגה בשבח מלמדי התינוקות, שבזכותם התורה עוברת מדור לדור, ומזכירה לטובה חכם אחד שמסר את נפשו על כך, וז"ל (ב"ב כא ע"א): "זכור אותו האיש לטוב ויהושע בן גמלא שמו שאלמלא הוא נשתכחה תורה מישראל. שבתחלה מי שיש לו אב מלמדו תורה, מי שאין לו אב לא היה למד תורה. מאי דרוש ולמדתם אותם ולמדתם אתם. התקינו שיהו מושיבין מלמדי תינוקות בירושלים מאי דרוש 'כי מציון תצא תורה'. ועדיין מי שיש לו אב - היה מעלו ומלמדו, מי שאין לו אב - לא היה עולה ולמד. התקינו שיהו מושיבין בכל פלך ופלך, ומכניסין אותן כבן ט"ז כבן י"ז. ומי שהיה רבו כועס עליו - מבעיט בו ויצא. עד שבא יהושע בן גמלא ותיקן, שיהו מושיבין מלמדי תינוקות בכל מדינה ומדינה ובכל עיר ועיר, ומכניסין אותן כבן שש כבן שבע".

וכותבים התוספות (שם, ד"ה 'כי מציון'), וז"ל: "לפי שהיה רואה קדושה גדולה וכהנים עוסקים בעבודה, היה מכוון לבו יותר ליראת שמים וללמוד תורה". התוספות מלמדים אותנו דרך חינוך לילדי ישראל, שבתחילה צריך לפתוח את לבם ליראת שמים טהורה, ורק לאמ"כ להכניס לתוך לבם הטהור את דברי התורה. והראיה לדבריהם מפרשת השבוע, וז"ל התוס': "כדדרשי' בספרי למען תלמד ליראה וגו' גדול מעשר שני שמביא לידי תלמוד לפי שהיה עומד בירושלים עד שיאכל מעשר שני שלו והיה רואה שכולם עוסקים במלאכת שמים ובעבודה היה גם הוא מכוון ליראת שמים ועוסק בתורה" - כשאדם היה עולה לירושלים ורואה את הפחד והיראה הגדולה שיש לכהנים שהולכים ברחובות במבט חד וחודר, לקלוט אולי יש עצם כשעורה ועליהם להזהר שלא להטמא - וכן את זהירות הטהרה של העולים עם הקרבנות שלהם לירושלים; דבר זה



קול צופיך

מנחם הראשון לציון הרה"ג המקובל הא-לקי
הרב מרדכי אליהו זצוק"ל



ראה - תשס"ג - מאת מנחם הראשון לציון הרה"ג מרדכי אליהו זצוק"ל

של הילד וכדברי התוספות שם ד"ה 'כבן' יקבל את התלמידים). וא"ל רב לרב שמואל בר שילת, כי מחית לינוקא, לא תימחי אלא בערקתא דמסנא (דרך הכאת התלמידים אינה אלא לשם חינוך, ולא לשם פירוק עצמו של המחנך, ועל כן צריכים התלמידים להכות בסרוך של נעל, ולא בסרגל או בחגורה. וכשהכאה אינה אלא לשם חינוך, אפילו סרוך של נעל יכול לפעול ולהשפיע יותר מכל המכות שבעולם). דקארי - קארי, דלא קארי - ליהוי צוותא לחבריה" (מי שלא לומד אין זו סיבה לזורקו מבית הספר, כי אין הדבר תלוי אלא בדרך החינוך של המלמד, ועל כן צריך להושיב ליד שלא לומד ליד ליד לומד כדי שילמד ממנו ויכנס החשק של הלימוד בנפשו).

הקמת ת"ת ליד ת"ת

הגמרא (שם) אומרת: "אמר רבא: האי מקרי ינוקי דגריס, ואיכא אחרינא דגריס טפי מיניה (אם יש מלמד תינוקות שמלמד טוב, אך יש את חברו המלמד יותר טוב, האם מותר לפטר את הראשון ולהעדיף את השני? ועונה הגמרא) לא מסלקין ליה, דלמא אתי לאיתרשולי (שמא זה שמלמד טוב יותר, ייתפאר בליבו שאין כמותו ויתרשל מן התינוקות ולא יירא שמא יסלקוהו" - כלשון רש"י). רב דימי מנהרדעא אמר כ"ש דגריס טפי, קנאת סופרים תרבה חכמה" (דהיינו, להיפך, כיון שהחשבתוהו הוא ילמד יותר טוב). הני"מ היא, האם מותר לפתוח תלמוד תורה או בית ספר ליד תלמוד תורה או בית ספר אחר שכבר קיים - ומהגמ' משמע שמותר, כי קנאת סופרים תרבה חכמה.

מכאן לומדים כמה חשובה התורה לעם ישראל, שכן בשאר ענייני מסחר יש חוקים שונים. למשל, אם יש חנות של קצב פתוחה במקום מסוים, אין רשות לקצב אחר לפתוח חנות בסמוך אליה, כי יש כאן גזילת פרנסה ולקוחות, ועלול לצאת מכך מריבה ומדון. אבל על התורה הקדושה אין מריבות, ואדרבה סמיכות מקום גורמת שכל מקום ישקיע יותר בתלמידים שלו, כדי להעלות את רמתו ויוקרתו על שכנו, ובדברי תורה הדבר יעיל וחיובי.

תפילה ולימוד של ילדים לא מפריעים

עוד הגמרא דנה (שם) בענין פתיחת תלמוד תורה במקום מגורים, כגון במבוי. על פי רוב, הדבר גורם להפרעה אצל התושבים, כיון שהילדים עושים רעש בקריאת התפילה והפסוקים בצוואת בשעת השיעורים, וכן רעש טבעי של ילדים בהפסקות. הנה, על פי דין אין התושבים יכולים לעכב. וזאת יש לדעת, שהלכה זו לא נאמרה על בתי ספר שמתחילים את לימודיהם בשעה תשע, אלא בתפילת שחרית מוקדם, ומייד לאחריה ישבו לאכול והתחילו ללמוד - ועל אחת כמה וכמה היום שאין טענת הפרעה זו תופסת כלל ועיקר. ואעפ"כ, על הנהלת בית הספר, הפונה לבית פרטי, לעשות השתדלות שלא להפריע לשכן, ובפרט אם הוא קדם לביה"ס והוא זקן או חולה.

שיהא ביתך סמוך לבית הכנסת

וה"ה לענין בית כנסת. שאם רוצה לפתוח בית כנסת סמוך לבתי מגורים, או שקיים כבר ביכ"נ בסמוך לבתי מגורים - אין הדיירים רשאים לעכב בעדו, בטענה שהרעש שבתפילות ובלימוד מפריע להם. ואומרים להם: הרי ידעתם שיש בית כנסת ומדוע באתם לגור כאן. ואפילו הדיירים שכבר גרו שם לפני שהקימו את בית הכנסת לא יכולים לעכב, ואומרים להם שאם הרעש מפריע להם, עליהם לסגור את החלונות.

מרת אמי ע"ה היתה שוכרת תמיד דירה בסמוך לבית כנסת, והיה הדבר מסב לה קורת רוח מרובה מכיון שהיתה יודעת תמיד מתי

היה מחדיר יראת שמים עמוקה בלבו, וממילא עצם עלייתו לירושלים היתה בשבילו תוכחת מוסר גדולה ומועילה יותר משהייתו בגבולין (ומי שאין בו יראת שמים, אפילו אם למד את כל הש"ס, אין זה אלא כשאר לימודי המדע שאין בהם רוח של תורה, ואין שום מעלה בלימוד כזה).

התורה לא תמוש מישראל לעולם. בדרך אגב, כאן המקום להזכיר את הגזרה הנוראה של חכמי החלם היושבים ראשונה במלכות אשר נתנו יד, ויזמו בצורה שיטתית ומחושבת לעשות קיצוצים בתקציבים המעטים שהיו נוהגים להקציב לילדי ישראל. וצריכים לדעת שהילדים הם הדבר החשוב ביותר בעם ישראל, והם כל סיבת עמלו וטרחתו של האדם עלי אדמות, ובזכותם הוא שוכח את צרותיו וכמו שחז"ל דרשו וז"ל: (מדרש רבה במדבר פרשה י') "ולא יזכר עוד את צערו ועמלו, לא יזכר עוד - אלו בניו שהם עמלו, כההיא דתנינן 'ואת עמלינו' - אלו הבנים כמה שנאמר כל הבן הילוד" עיי"ש. ואם לא די בכך, עוד חשבו לעשות מזימה בצורה שיטתית לשכח תורה מישראל, ולשם כך מקצצים בקצבאות הדלות של למוסדות התורה ברחבי הארץ - אך הקדוש ברוך הוא יפר עצתם ויקלקל מחשבותם, והתורה תמשיך לפרות, לרבות ולהתעצם יותר ויותר עד שנוכה שהדור יהיה כולו זכאי ונוכה ל'אחישנה'. ומכאן אנו שולחים להם עצה טובה שאם יש נחיצות כל כך גדולה בהמעטת התקציבים, שיעשו כן למועדונים השונים ולספורט, ויחשבו כמה כסף הולך לבתי קרקסאות ולבתי תאטראות, והכל לריק ממש כי אין בהם אלא זימה ותועבה והרחקת הנפש היהודית מצור מחצבתה ל"ע).

מחזה עבודת הכהנים - יראת שמים טהורה

חז"ל אומרים שמי שחייב להקריב קרבן ולא נתרצה להביא מעצמו, מביאים אותו לבית הדין ומלקים אותו עד שיאמר רוצה אני. שואל על כך הרמב"ם, מה התועלת שיש בהבאת קרבן כזה, שאינו מחמת הרצון העצמי של האדם, אלא מחמת כפייה של ב"ד?

ומתרצים: התורה אומרת (ויקרא א, ג) 'אֶל פֶּתַח אֹהֶל מוֹעֵד יִקְרִיב אֹתוֹ לְרַצְנוֹ לִפְנֵי ה' - מכאן שאדם שלא רוצה להביא קרבן, צריכים לכפותו אפי' במכות נאמנות עד הגיעו לפתח אוהל מועד. ובהגיעו לפתח אוהל מועד, הוא כבר רואה את עבודת הכהנים, את זריזותם, את זהירותם - וממילא נכנסת בו יראת שמים טהורה והקרבת הקרבן נעשית אצלו מרצון, וה"ה כאן.

והרמב"ם כתב (פ"ב מהלכות גירושין הלכה כ') וז"ל: "אבל מי שתקפו יצרו לבטל מצוה או לעשות עבירה, אין זה אנוס ממנו, אלא הוא אנס את עצמו בדעתו הרעה. לפיכך זה שאינו רוצה לגרש מאחר והוא רוצה להיות מישראל ורוצה הוא לעשות כל המצוות ולהתרחק מן העבירות, ויצרו הוא שתקפו, וכיון שהוכה עד שתשש יצרו ואמר רוצה אני כבר גירש לרצונו" (ועיין לחם משנה וכסף משנה שם המסבירים דברי הרמב"ם).

דרכי החינוך של המלמדים

הגמרא מציינת כיצד מלמדי התינוקות צריכים לנהוג בתלמידים, וז"ל: (ב"ב כ"א ע"א) "אמר ליה רב לרב שמואל בר שילת, עד שית לא תקביל, מכאן ואילך קביל ואספי ליה כתורא (הגמרא כבר לפני כאלפיים שנה נתנה הוראות לגבי קבלת תלמידים לתלמודי התורה, רוב שהיה גדול הדור הורה לרב שמואל בר שילת שהיה מלמד תינוקות שלא לקבל תלמידים לפני גיל שש, והכוונה ללמוד תורה לא גן כמו היום, כי אז הילד עדיין רך מדי ולא מורגל למשמעת של לימודים, ואין בכך תועלת, אבל מגיל שש או שבע [תלוי בחריפותו



קול צופיך

מנחם הראשון לציון הרה"ג המקובל הא-לקי
הרב מרדכי אליהו זצוק"ל



ראה - תשס"ג - מאת מנחם הראשון לציון הרה"ג מרדכי אליהו זצוק"ל

ימני ע"ה, ולא יכלו לעשות מאומה. ותמיד כשהיו מבקשים ממני להפסיק היה אומר להם 'וכי בגלל שהם שוטרים או קצינים לא צריכים להעיר לסליחות, אדרבה, שהם בעצמם יבאו לסליחות גם כן, הרי הם ממילא ערים...'. ואכן כמה מהשוטרים באו לבסוף לביהכ"נ שלו ששכלל בקטמון הישנה.

לימוד התלמידים בחופשים

הגמרא מספרת על רבי שמואל בר שילת שהיה מלמד תינוקות במסירות גדולה, ומעולם לא קיבל חופש לנוח מתפקידו. שפעם אחת, אחרי עשרים ושנים שנה (!!) שלמד ברציפות ובמסירות נפש את ילדי ישראל תורה, ביקש לצאת לכמה ימים לחופש כדי לבקר את אחותו. בקשו החכמים ממנו שלא ילך כי איך הוא מפקיר ילדי ישראל ללא השגחה?! אמר להם שדעתו עליהם, כלומר שהוא חישב כיצד לצאת לדרך מבלי שייגרם להם ביטול תורה כלל, וזאת על ידי שהכין להם סדר לימוד שיעסיק אותם במהלך אותם ימים שייאלץ להיעדר. וכל זה כדי שלא יתרגלו התלמידים להעביר את זמנם להבל ולריק, אלא ישמרו על קשר תמידי עם הלימוד שלהם.

מדברים אלו ראוי לכל אחד מאתנו ללמוד כיצד יש לנהוג עם הילדים בתקופת החופשים, שלא לנתק אותם מלימוד התורה כלל ועיקר. פעם היו נוהגים בימי שישי ללמד את התלמידים שנים מקרא ואחד בצורה מסודרת, עם טעמי המקרא, וכל תלמיד היה בקי בקריאת כל התורה על טעמיה. היום, לצערנו הרב, כשבאים הילדים ללמוד את קריאת הפרשה שלהם לבר מצוה, צריכים לחפש קלטות וכדומה, ודבר זה רק מרגיל את הילדים שלא להתאמץ ולא ללמוד את הקריאה כדבעי, וחבל על דאבדון.

פדיון מעשר שני

את המעשר שני יש לעלות לירושלים ולאכול שם בקדושה. אך אדם שאינו יכול לעלות לירושלים, צריך לפדות את המעשר שני בכסף. וכך התורה כותבת (דברים יד, כד-כה): 'וכי ירבה ממך הדָּרְךְ בִּי לֹא תוכל שְׁאֲתוֹ בִּי יִרְחַק מִמֶּךָּ הַמָּקוֹם אֲשֶׁר יִבְחַר ה' אֱלֹהֶיךָ לְשֹׁם שְׁמוֹ שֶׁם בִּי יִבְרָךְ ה' אֱלֹהֶיךָ. וְנִתְּנָה בְּכֶסֶף וְצִרְתָּ הַכֶּסֶף בְּיָדְךָ וְהִלַּכְתָּ אֶל הַמָּקוֹם אֲשֶׁר יִבְחַר ה' אֱלֹהֶיךָ בּוֹ'. (הפוסקים דנים מה הדין אם אבד כסף הפדיון בדרך, האם יש קדושה בכסף או לא, והנ"מ בזה היא שא"א לקדש בו אשה, כי נפסקה הלכה מעשר שני – ממון גבוה הוא).

קושי במצוות – חסרון באדם

התורה אומרת 'וכי ירבה ממך הדָּרְךְ בִּי לֹא תוכל שְׁאֲתוֹ בִּי יִרְחַק מִמֶּךָּ הַמָּקוֹם'. שואל בעל הבא"ח: הכיצד יתכן שקשה לאדם לשאת את המעשר שני שהוא קודש, לירושלים? והוא מבאר, שכאשר אדם מרגיש שיש לו קושי וכובד בעשיית מצוה, סימן לדבר שיש לו חסרון באהבת ה' ובשמירת מצוותיו, כי אם היה יודע את הערך העצום שיש בכל מצוה, היה נעשה קל כנשר, וכל קושי וכובד שבעולם – כנוצה ייחשבו לו. ועל זה הביא מעשה כדלהלן.

מתוך מדבש, קל מנוצה, וכבד מעופרת

כאשר רצו לייסד את העיר וילנא רצו לצקת 'אבן פנה', ובחוקתיהם העקומים החליטו הכמרים שהסגולה הטובה ביותר להצלחתה ולשגשוגה של העיר היא להכניס באבן היסוד ילד בכור ויחיד לאמו שחוט - ה' ירחם! הוא חיפשו ילד כזה אצל הגויים, אלא פנו ליהודים ומצאו ילד יחיד יתום לאמו האלמנה, ובקשו להביאו ולשוחטו ל"ע. הקיסר ביקש שלפני שיבצעו את זממם השפל יתנו רשות לאם הילד

לקום להתפלל שחרית, ומתי זמן מנחה וערבית, ועוד. ופעם היא היתה צריכה לעבור לגור בשכונת הבוכרים, וחפשה שם דירה טובה. והנה, היתה שם דירה בסמוך לבית הכנסת "בבא תמא", ושמעה שאף אחד לא רצה לשכורה בגלל הרעש מבית הכנסת הסמוך לה, ומשום כך גם מחיר השכירות היה נמוך מהרגיל. מייד הלכה ובקשה לשכור את הדירה הזו, ובעל הדירה שמח ונתן לה אותה בחצי מחיר. היא היתה רגילה לומר שאין לאנשים שכל, כי התענוג האמיתי הוא לשמוע מהמטה ובלי מאמץ את כל הסליחות ואת התפילות. וכבר אמרו חז"ל בעניין זה (בב"מ קז ע"א) "הכי אמר רב, ברוך אתה בעיר - שיהא ביתך סמוך לבית הכנסת".

אריכות ימים בזכות כבוד של שבת

אני רגיל לספר אודות יהודי ירא שמים בשם יחיא ימני ז"ל שהיה גר בעיר העתיקה, שקיבל על עצמו משימה לכבודה של שבת קודש. שבכל ע"ש היה יוצא ומזרז את בעלי החנויות לסיים את מלאכתם בזמן, ולשם כך היתה לו חצוצרה שבה היה תוקע כדי להזכירם שהשבת קריבה. ערב שבת אחת חלה יחיא ימני ז"ל ולא היה לו כח לצאת לסיבובו הקבוע, אבל מכיון שהוא היה נאמן למשימתו, על כן ביקש מהרה"ג בן ציון קווינקא ע"ה (עורך ירחון "המאסף") ללכת במקומו ולזרז את בעלי החנויות לסיים בזמן. הסכים חכם בן ציון והלך במקומו. נכנס לבעלי החנויות והזכיר להם שכבר הגיע הזמן לסגור את החנויות שלהם, אך דבריו לא השפיעו עליהם ורק משום כבודו אמרו לו בפניו 'כן-כן, תכף אסגור', אבל בצאתו משם המשיכו במלאכתם כרגיל. בדרכו גם נכנס לספר אחד ואמר לו לסגור את חנותו, אך הלה היה באמצע סידור זקן של לקוח אחד, וגם הוא אמר לו, משום כבודו, שתכף הוא מסיים, אך המשיך כאילו לא אמר דבר. חזר חכם בן ציון קווינקא ליחיא ימני בפחי נפש ואמר לו שדבריו לא נשמעים, ואין בררה אחרת אלא שהוא יקום וילך לזרזם כדרכו. אמר לו יחיא ימני שקשה עליו הדבר מאוד כי הוא חולה. אמר לו חכם בן ציון קווינקא שהוא מברך אותו שכל חייו יהיה בריא ולא יראה חולי, וגם יאריך ימים בבריאות איתנה – ועתה עליו לקום ממיתו ולזרז את בעלי החנויות. קם יחיא ממטת חוליו כמוצא שלל רב, התחזק והתעודד בגלל ברכתו של הרב קווינקא, לקח את חצוצרתו ויצא לדרך. כשהגיע לספר וראה שהוא עדיין מסדר זקן לאדם אחד, לקח את חצוצרתו ותקע באזנו של האדם שישב להסתפר עד שהלה קם וברח משם באמצע התספורת. ובאמת האריך יחיא ימני ימים, והיה בריא וחזק עד יומו האחרון, והכל בזכות ברכתו של הרב קווינקא.

הם משכימים ואנו משכימים

לאחר חורבן העיר העתיקה עברו התושבים לגור בקטמון. והוא היה רגיל לצאת כל בוקר מביתו ולעורר שם לסליחות וצועק בקול 'סליחות! סליחות!' והיה שם בניין מגורים שבכולו גרו שוטרים, וצעקותיו של אותו יחיא הזקן הרגיזום מאוד, ובפרט שלא התייחס כלל לבקשותיהם החוזרות לחדול מצעקותיו באמצע הלילה. פעם אחת החליט אחד מהשוטרים להזעיק את אחד מחבריו שהיה קצין במשטרה, שיבוא ויטפל באותו זקן. בא אותו קצין בניידת, והנה בראותו את ה'זקן' ההוא קרא לעברו בהפתעה 'סבא! מה שלומך? איך אתה מרגיש? שמעתי שאתה עושה רעש, תשתדל שלא להפריע להם'. והמשיך יחיא במלאכתו באין מפריע. למחרת שוב צלצלו למשטרה, וכשהגיעה הניידת ויצא ממנה השוטר, התברר שהפעם היה זה נין של אותו זקן, ולא עשה לו מאומה, וכך היה עם עוד שוטרים תורני לילה, כד שהתברר שכולם היו מצאצאיו של יחיא



קול צופיך

מנחם הראשון לציון הרה"ג המקובל הא-לקי
הרב מרדכי אליהו זצוק"ל



ראה - תשס"ג - מאת מנחם הראשון לציון הרה"ג מרדכי אליהו זצוק"ל

זה חובתו, ואם לא, יצא ידי חובתו (בתפלה). אשר על כן צריכים להקפיד גם בשבת שלא לאחר מדי (עיין רמ"א סי' רפ"א, שבשבת מאחרין יותר לבוא לביכ"י מבחול "דבתמיד של ימות החול נאמר בבוקר, ואצל שבת נאמר וביום השבת, דמשמע איחור"). ועיי"ש למש"ב ס"ק א', שהוסיף: "משמע שגם בשבת מצוה למהר לקרוא ק"ש כותיקין". זאת ועוד, מחמת שמאחרים מפסידין זמן סעודה שלישית כי כל סדר יומם משתבש).

ולא לחנם קוראים למתפללי התפלה עם הנץ החמה בשם 'ותיקין', כיון שיש לתפלה זו מעלה וערך חשוב ועליון.
וכאשר אדם לוחם ביצר הרע ומנצח אותו, זוכה לברכת ה' בכבודו ובעצמו ולא באמצעות מלאך או שליח.

מעלת הצדקה

מצות הצדקה גדולה ועצומה היא, והתורה מפליגה מאוד בשבחה. התורה בפרשתנו אומרת (דברים טו, ז): 'פי יהיה בך אֶבְיֹן מֵאֶחָד אֲחֵיךָ בְּאֶחָד שְׁעָרֶיךָ בְּאֶרֶץ אֲשֶׁר ה' אֱ-לֹהֶיךָ נָתַן לְךָ לָא תִאֶמֶץ אֶת לִבְּךָ וְלֹא תִקְפֹּץ אֶת יָדְךָ מֵאֶחָד הָאֶבְיֹן. כִּי פֶתַח תִּפְתָּח אֶת יָדְךָ לוֹ וְהֶעֱבַט תַּעֲבִיטֵנוּ דֵּי מַחֲסָרוֹ אֲשֶׁר יִחְסֹר לוֹ. הִשְׁמַר לְךָ פֶּן יִהְיֶה דָבָר עִם לִבְּךָ בְּלִיעַל לֵאמֹר קָרַבָּה שְׁנַת הַשְּׂבַע שְׁנַת הַשְּׁמִטָּה וְרָעָה עֵינֶיךָ בְּאֶחָד הָאֶבְיֹן וְלֹא תִתֵּן לוֹ וְקָרָא עָלֶיךָ אֵל ה' וְהָיָה בְךָ חָטָא. נָתַן תִּתֵּן לוֹ וְלֹא יִרַע לִבְּךָ בְּתִתֵּן לוֹ כִּי בְּגִלְל הַדָּבָר הַזֶּה יִבְרָכְךָ ה' אֱ-לֹהֶיךָ בְּכָל מַעֲשֶׂיךָ וּבְכָל מַשְׁלַח יָדְךָ. כִּי לֹא יִחְדַּל אֶבְיֹן מִקֶּרֶב הָאָרֶץ עַל פֶּן אֲנֹכִי מִצְוֶה לֵאמֹר פֶּתַח תִּפְתָּח אֶת יָדְךָ לְאֶחָד לַעֲנִי וְלֹאֲבִינָךְ בְּאֶרֶץךָ.' 'בליעל' פירושו: בלי עול, שאם אומר אדם אינני רוצה לתת צדקה לעני, הרי הוא בגדר כופר ח"ו.

'השמר' - זה לאו, וגם 'פני' - זה לאו, הרי שאם מקמץ את ידו ולא נותן בנדיבות לעני, עובר בשני לאוין.
וצריך האדם צריך לשים אל לבו תמיד שכל כספו אינו שלו כלל, אלא פקדון הוא משמים שהפקידו בידו, כדי שיוכל לזכות בו אחרים. ודורש בעל אור החיים הקדוש את הפסוק (שמות כב, כד) 'אם פָּסַף - תִּלְנָה אֶת עַמִּי אֶת הָעֲנִי עִמָּךְ' - אם יש לאדם כסף, אז עליו לחפש איך לעזור לעניים, להלוות ולתמוך בהם, ולא יחשוב איך לשמור ולהסתיר את כספו. כי אדרבה בזה שמלוה את העני זוכה לברכת שמים מיוחדת ושכרו כפול ומכופל מן השמים. וגם במכילתא דרבי ישמעאל דורש שכל 'אם' שבתורה רשות, אך זה אינו רשות אלא חובה (ועיין רש"י על הפסוק הנ"ל).

אותיות כפולות בפסוקי התורה

מסופר על חכם אחד בבגדאד בשם רבי חיים שהיה בקי עצום בתורה ובש"ס, ובגלל שהיה מחסור בספרים היו הלומדים באים ומבקשים ממנו שיצטט בפניהם דפים מסוימים בש"ס, והיה מצטט להם מלה במלה מכל מקום בש"ס כאילו הגמרא מונחת ופתוחה לפניו. והיה גובה על כך תשלום לפי 'תעריף', על כל דף שהוא מצטט הם צריכים לשלם שתי פרוטות (לדוגמה) ועל חצי דף פרוטה אחת וכו'. פעם אחת עשה בעל הבן איש חי הכנסת ספר תורה, ובסעודת המצוה הפליג בדרשתו אודות הלימוד, ועד כמה צריכים ד"ת שיהיו מחודדים אצל האדם בע"פ. ואז פנה לרבי חיים וביקש ממנו בהפתעה לפני כולם שיאמר לו האם ידועים לו פסוקים בתורה בהם יש מילים שאותיותיהן כפולות, וישלם לו על זה כמה מגידיים (מטבע שבימיהם), וענה מיידי שיאמר לו מילים כאלה מכל אותיות התורה, רק לאות ע' אין אח ורע, ואמר לו שיאמר. פתח ואמר: אות א' - 'ומקללך אארי'. ב' - 'בשבתך בביתך ועוד. ג' - על שגגתו אשר

לבקש בקשה אחת, כי כך נהוג אצלם לתת את משאלתו האחרונה לנידונים למוות. אמרה האם שבקשתה האחרונה היא לשאול את ראשי הכמורה שלש שאלות, והיה אם תקבל עליהם תשובות תמסור את הילד, אך אם לא ידעו לענות תשובות לא יאונה לילד כל רע. הסכים הקיסר לבקשתה וזימן שלשה מראשי העכו"ם שלהם לעמוד מול שאלותיה של האם היהודייה. שאלה האלמנה את הכמרים, שאלה ראשונה - מה יותר מתוק מדבש. חייכו הכמרים לשאלתה הפקחית של היהודייה, ואחד ענה: סוכר, אך היא נענעה ראשה בשלילה. אמר השני אולי דבש התמרים מתוק מדבש הדבורים, אך גם תשובתו היתה שלילית, ואמרה להם שאת התשובה תאמר ככולם בסוף. שאלה שניה ששאלה אותם היא - מה יותר קל מנוצה? גם בשמוע הכמרים שאלה זו חייכו אחד לשני והשיבו שהאפר קל מנוצה, אך היא שללה את תשובתם, ולא ידעו לרדת לסוף דעתה. והשאלה שלישית - מה יותר כבד מעופרת? וגם כאן ענו לה תשובות שונות, אחד אמר עופרת, השני אמר פלדה וכדו', אך לא קלטו למטרה. ביקש ממנה הקיסר לומר את תשובותיה, ואמרה שהחלב שהתינוק יונק משדי אמו יותר מתוק בשבילו מכל דבש ומתיקות שבעולם; והתינוק שהוא בן יחיד לאמו שמתרפק בזרועות אמו בשעה שהיא נושאת אותו ממקום למקום הוא בשבילה קל יותר מנוצה, כי מרוב אהבתה אותו אין היא מרגישה בו כלל. ותשובה לשאלתה השלישית אמרה שלבם של הכמרים שרוצים לקחת תינוק יחיד לאמו האלמנה מרת הנפש, הוא זה שיותר כבד מכל עופרת ומכל משקל שבעולם, כי זו אכזריות שאין לה גבול והגיון. נהנה הקיסר מחכמתה ומפקחותה של האשה היהודייה ופטר אותה ואת בנה לשלום. וזהו שאומרת התורה שכאשר המצוה אהובה ורצויה, היא קלה לאדם המקיימה.

אף אתה הקהה את שינייך

צריך האדם לידע שהקושי שהוא מרגיש בעשיית המצוות אינו קיים כלל, ואין זה אלא דמיון שמחזיר בו היצר הרע כדי למנוע ממנו לקיים את המצוות ולזכות לחיי עולם ובהבא. ועל זה אמר שלמה המלך בחכמתו (משלי כו, יג) 'אִמֹר עֲצֵל שָׁחַל בְּדָרְךָ אָרִי בֵּין הַרְחָבוֹת'.

משל לאדם אחד שהיה רגיל לומר תיקון חצות והתפלל בהנץ החמה. שיום אחד הוזמן לחתונה ושב לביתו בשעת לילה מאוחרת, והוא רואה שהשעה כבר שלוש לפנות בקר. אמר לעצמו אשן קמעא ואקום להתפלל. אך הימים היו ימי חורף גשומים וקור עז. בא היצר הרע ואמר לו: עכשיו קיימת מצוות שמחת חתן וכלה, תישן עוד קצת, קר מאד בחוץ וגשם יורד, וממילא אין אף אחד ברחוב בשעה זו, ובודאי לא יהיה מניין בבית הכנסת! ענה לו האיש: 'ואיך אתה (היצר הרע) באת במזג אויר כל כך קשה רק כדי להסית אותי שלא אקום, ואיך לא התעצלת להגיע, במקום להשאר במטותך החמה - ואם ככה באת אליי, הרי בזה גופא אתה מלמד אותי שגם אני יכול לקום ולא להתעצל לעבודת בוראי, כי אתה באת למלא את תפקידך, כך גם אני אלך למלאות את תפקידי לפני בוראי! זהו שנאמר "מאוייבי תחכמני".

תפלת שחרית וק"ש בשבת בזמנם

יש אנשים שנוהגים לאחר לקום בשבת (9:00, 10:00), ומצאו היתרא ואסמכתא לדבר שכן בקרבן התמיד של כל יום כתוב 'בבוקר בבוקר', ואילו בקרבן תמיד של שבת כתוב 'בבוקר' בלבד. וטעות בידם, משום שלפעמים עובר זמן קריאת שמע, וצריכים לעשות תנאי בשביל לקרוא לפני התפלה, (שאם הגיע הזמן האחרון לק"ש, יהיה





קול צופיך

מנן הראשון לציון הרה"ג המקובל הא-לקי
הרב מרדכי אליהו זצוק"ל



ראה - תשס"ג - מאת מנן הראשון לציון הרה"ג מרדכי אליהו זצוק"ל

דבר אחר כנגדו). אסר לך דמא, שרא לך כבדא. נדה, דם טוהר. חלב בהמה, חלב חיה. חזיר, מוחא דשיבוטא (סוג של דג) גירותא (עוף טמא), לישנא דכוורא וכו'.
ואמרה לו לר"י: ברצוני לאכול בשר בחלב. אמר רב נחמן לתלמידיו: "זוויקו לה כחלי" (הניחו פחל בשיפוד וצלו אותו על האש, שטעמו דומה לטעם בשר בחלב).

ויש להבין, וכי רצתה לאכול טעמים של כל איסורים שבתורה? אלא, שרצתה ללמד את התלמידים. שלא יאמר אדם אינני אוהב דם, או אינני אוהב בשר בחלב, אלא יאמר הנני אוהב זאת וזה טעים מאד, אבל התורה אסרה.
וכדברי הרמב"ם שיאמר אפשי ואפשי, אבל התורה אסרה (עין חולין קט ע"ב).

דין כבד

לעיל הזכרנו את איסור אכילת הדם. התורה אומרת: "רק הדם לא תאכלו על הארץ תשפכו כמים" (דברים יב, טז). לכאורה, מי אמר שמותר לאכול כבד הרי כולו דם?
אלא אומר הלבוש: "על הארץ תשפכו כמים" – דם הנשפך כמים, אסור. אבל דם שאינו נשפך כמים, כגון בכבד, התורה התירה (עין ביו"ד ס"י ע"ג בחידושי הגהות משם הלבוש).

וכותב הבא"ח: "הכבד של בהמה שקורין בערבי סווידי"ן יש בו רבוי דם ואין לו תקנה לבשלו על ידי מליחה אלא קורעו שתי וערב וצולחו צליה גמורה ואח"כ יכול לבשלו אך צריך שידחינו אחר צליה קודם הבישול ואע"ג דיש מתירים לצלות חצי צליה הנכון הוא שיצלנו צליה גמורה ואם ירצה למלוח הכבד קודם צליה יזהר למלוח אחר שתוחבו בשפוד ויצלנו תכף וכן נוהגין וכן אם מולחו עם הבשר יזהר להניחו למטה תחת הבשר ולא למעלה והמנהג למולחו לבדו לא עם הבשר (ש"ש אחרי מות אות ט')."

ועוד כתב (שם אות י'): "כבד של תרנגולים ושאר עופות הוא חלוק לשנים וצריך לחתוך כל חלק שתי וערב. וזה הכבד יש בו רבוי דם ואין לו תקנה במליחה אלא רק בצליה. ואם בשלו ולא צלאו, אפילו אם מלחו, לא מהני ליה כלום ואוסר כל התבשיל וצריך שישם כנגדו, אך אחר שצולחו צליה גמורה יוכל לבשלו".

הנוהגים שלא לאכול כבד מבושל לאחר צליה – אסור להם לאכול, ואם נפשם חפצה בו עליהם ללכת לרב שיתיר להם זאת.
וכבר היו אומרים שלא טוב לאכול מל"ך (מח, לב, כבד). ורק לחולים התירו, למשל: למחוסר בברזל, טוב לאכול כבד וכדו'. ויש אומרים שאם מעורב עם אוכל אחר מותר.

דם ביצים

לענין דם ביצים אומרת הגמרא "שדא תכלא בכולה". חד אמר על הלבן, וחד אמר: על הצהוב (עין חולין ס"ד ע"ב).
ואנו מחמירים שדם הנמצא בביצה, בין על החלמון ובין על החלבון – אסורה באכילה.
כיום, מעבירים את הביצים דרך רנטגן – ולכן השכיחות להימצאות ביצים עם דם, נמוכה. ואעפ"כ יש לבדוקם.
האר"י מתיר לשלוק ביצה ולשתותה בעודה רכה, כי לא מחזקין דם בביצים.

שגג; וכן ועשית מעקה לגגך, ועוד. ד' – או דדו או בן דדו (וכן בדד או אלדד או ה' לבדד ישכון ועוד). ה' – ההוא אמר ולא יענה; (וכן כל בלהה שבתורה; וכן כחה הנגע ועוד). ו' – ווי העמודים. ז' – מזוזות ביתך. ח' – חח ונזם. ט' – טטפות. י' – יין נסכים. כ' – וככה תאכלו אותו. ל' – ללאות. מ' – ממשבתיכם ועוד. נ' – ושננתם. ס' – ורעמסס. פ' – חפץ עליו כל היום. צ' – וקצץ פתלים. ק' – ומחקק במשענותם. ר' – רר בשרו. ש' – כאשר שש עליך לטוב. כשהגיע לאות ת' אמר לו קודם תן לי את המגידים – שאל אותו הבן איש חי האם הוא לא מאמין לו, אך הוא בכל אופן ביקש את זה, ונתן לו. סיים ואמר על את הפסוק של פרשתנו על אות ת' – נתן נתן, ואמר לו שצריך לתת לו עוד הפעם, נהנה הבן איש חי מחכמתו והוסיף לו של התשלום, באומרו לו שזה בהחלט מגיע לו.

כתב אשורית יש בו קדושה

באותיות הכתובות בכתב אשורית יש קדושה, ואפילו אם הן דברי חולין. ועל כן, עיתון הכתוב באותיות עבריות (אפי' עיתון חולין לגמרי) – הוא קדוש, ואין להשתמש בו לשימוש לא ראוי, כגון לעטוף בו דגים, או לזרוקו לאשפה. אלא יש לעטוף עיתון זה בשתי עטיפות (נייר וניילון) ואז רשאי לזרוקו (ועיין לתשובות הרמב"ם – הוצאת בלאו ס"י רס"ח "זה הכתב ר"ל אשורי הואיל ובו ניתנה התורה כמו שנתבאר ובו נכתבו לוחות הברית, מגונה להשתמש בו חוץ מאשר כתבי הקודש" וכו', ועיין שם שהאריך).

הזמנות לחתונה

כיום יש נוהגים לשלוח הזמנות הכתובות בכתב אשורית, ויש להזהר שלא לזרוקן לאשפה.
ובפרט באותם הזמנות שמופיע בהן פסוקים, כגון "ומשוח חתן על כלה ישיש עליך אלוהיך" וכדו', יש להזהר שלא לזרוקן. וטוב הוא, שבעלי השמחה יציינו בסוף ההזמנה שיש לגנוזה.

פעם רב אחד שלח לנו בט"ו בשבט הזמנה, והיו מונחים בה שתי שיבולים. ובהגיע חודש ניסן, אמרתי לאותו הרב שידוע לכל המוזמנים, שהשיבולים שנשלחו ביחד עם ההזמנות, הם חמץ, ויזהרו לבערן לפני הפסח.

נתן תיתן לו

בפרשתנו נאמר: "נתן תתן לו ולא ירע לבבך בתתך לו" (דברים טו, ז). – אל תאמר כואב לי הלב, ולכן אני נותן לעני, כי בזה אתה נותן לעצמך צדקה, שהרי אתה מרפא את לבבך הכואב. אלא תקיים מצוות צדקה כי הקב"ה ציוה.
הגמרא בשבת אומרת (קנ"א ע"ב): אמר לה רב חיאי לדבייתה: כי אתי עניא אקדימי ליה ריפתא (הקדימי להגיש לפניו פת, אוכל) כי היכי דלקדמו לבניך. אמרה ליה: מילט קא לייט להו (וכי אתה מקלל את בנינו שיהיו עניים?!). אמר לה קרא קא כתיב כי בגלל הדבר הזה. ותנא דבי רבי ישמעאל לגלג הוא שחוזר בעולם".

ואדם צריך בזמן עושרו לחשוב שפעם יהא עני, ובעת עוניו יחשוב שפעם יהא עשיר.

קיום מצוות התורה בלי שום פניות

הגמרא (חולין קט ע"ב) מספרת על ילתא (אשתו של רב נחמן, בתו של ריש גלותא) שהיתה פקחית ומלומדת, שאמרה לר"י: מכדי כל דאסר לך רחמנא שרא לך כוותיה (כל דבר שאסרה התורה, התירה





קול צופיך

מנן הראשון לציון הרה"ג המקובל הא-לקי
הרב מרדכי אליהו זצוק"ל



ראה - תשס"ג - מאת מנן הראשון לציון הרה"ג מרדכי אליהו זצוק"ל

ומתי מעשר עני (בשנים ג' ו' לשמיטה). ומה עושים כיום במעשר שני, וכן בענין מעשר עני.

מהדין: אי אפשר להוציא מעשר בעל כורחו של חברו. אבל מהפירות שלו יכול לעשר על פירותיו של המוכר, אפילו בעל כורחו, ובלבד ששניהם יהיו או טבל או דמאי.

פטר חמור

מצוות פטר חמור בימינו היא נדירה, ואשריהם ישראל שמקיימים מצווה זו ברוב עס, בשמחה רבה ובהוצאות מרובות. אך מהדין, אין צורך בכל זה, ויכול לקרא לכהן ולומר לו: קח שה בתמורת החמור, והחמור פדוי, ודיו, אע"פ שאין הוא בעל החמור.

תרו"מ במחשבה

אדם יכול להפריש תרומות ומעשרות במחשבה. דהיינו, אם מונח לפניו ארגז מלא פירות, יכול לומר במחשבתו, הפרי שעומד בצד זה הוא תרומה גדולה וכו', ורשאי לאכול מן הפירות, שנאמר: "ונחשב לכם תרומתכם".

המשנה בשבת אומרת (ל"ד ע"א): "שלושה דברים צריך אדם לומר בתוך ביתו ערב שבת עם חשכה עשרתם ערבכם הדליקו את הנר. ספק חשכה ספק אינו חשכה אין מעשרין את הודאי ואין מטבילין את הכלים ואין מדליקין את הנרות אבל מעשרין את הדמאי ומערבין וטומנין את החמין".

מקשים התוספות: (במסכת גיטין דף ל"א ד"ה במחשבה), וז"ל: "ואם תאמר כיון דשרי תרומה כשנותן עיניו בצד זה, אמאי אין מגביהין תרומות בשבת דהא תנן וכו' אבל תחילת תיקונו של טבל לא מתקנין אפי' במחשבה כי זה מתקן את האוכל" (ברור שהאיסור הוא מדרבנן).

וכתוב (שמות טז, כג): "את אשר תאפו אפו ואת אשר תבשלו בשלו ואת כל העודף הניחו לכם למשמרת עד אור הבוקר". אומר הרב חיד"א ע"ה משם מהר"ש פרימו ז"ל (פני דוד פר' בשלח): מדוע אומר משה רבנו לישראל שביום שישי יבשלו או יאפו את המן, והרי כל טעם שהיו חושבים או רוצים לטעום ממנו, היו טועמים, ולא היו זקוקים לבישולו או אפייתו? אלא שאין לחשוב כן ביום שבת, כיון שמתקן את האוכל. ומכאן שאסור ביום שבת לחשוב בדבר המתקן את האוכל.

הלכות שבת במחשבה

מותר בשבת לחשוב במחשבות של כמה שווה דבר פלוני. אבל מצוה לאדם לחשוב רק בדברי תורה, ולא בדברי חולין. איש ואשה ההולכים ברחוב ביום שבת, ונעמדים מול חלון ראווה, למשל של נעליים: לאשה - מותר לעמוד ולהסתכל, לאיש אסור. וטעם ההבדל הוא, כי כל מטרת האשה לא לשם קניה, אלא רצונה רק לראות את האופנה, או הדגמים החדשים. משא"כ האיש כשהוא מסתכל מחשבתו היא אם זה עולה בזול או ביוקר, וא"כ עמידתו היא לשם קניה ולכן אסור לו להסתכל.

כי אע"פ שמחשבה מותרת, היינו שאין בה מעשה. אבל עמידה ליד חלון ראווה, הוי כמעשה.

הגומע ביצה חיה, מעט מעט - אינו מברך ברכה אחרונה. אבל אם גמע הכל כאחד, נכנס לספק אם יברך ברכה אחרונה או לא (עיין לשו"ע אור"ח סי' ר"י).

האוכל חצי ביצה קשה - מברך לאחריה "נפשות" (כיון שכיום יש בביצה לפחות ששים גרם).

אמו של הרב צדקה ע"ה

היתה פעם אשה צדקת, אימו של מו"ר הרה"ג יהודה צדקה זצ"ל (ראש ישיבת 'פורת יוסף'), שהביאה לי שני זיתים לאכול - ואמרה לי תדע לך שני זיתים זה כמו ביצה, חשבתי שכוונתה לענין הבריות שבאכילתם. אך היא אמרה לי: ששמעה משם הבא"ח ששני זיתים הם כמשקל ביצה, לענין ברכה אחרונה. היינו כזית כשלושים גרם וביצה כששים גרם.

ותחת מיטתה היה משקל. וכששאלתיה לפשר הדבר, ענתה לי: שקשה לה לאכול סעודה שלישית, ועל כן בכל ערב שבת היא נוהגת לשקול שיעור מדויק של כזית לאכול בסעודה שלישית. וכן בפסח התירו לה לשקול את האפיקומן מחמת שהיתה חולה, וקשה לה לאכול שני כזיתות כי היתה מחמירה בזה.

פעם אחת הייתי בביתה ביום שבת, ורוח פריצים נכנסה מהחלון שהיה שבור, ורציתי לקחת כרית ולסתום את החור. ואמרה לי: זה תיקון מנא, ושני איסורים אתה עושה כאן. האחד, שהכרית הופכת לפקק, ועוד שאתה מתקן את החלון. כי היא היתה ממש למדנית, ולמדה הכל מהבא"ח שהיתה בת בית בביתו, כי היתה בת אחותו.

פעם אחת התעקמו המשקפים שלה בשבת, והיה קשה לה ללמוד. וביקשה ממני שאלך לשאול את חכם יעקב סופר זצ"ל (בעל 'כף החיים') אם מותר לה ליישרם, או שיש בזה משום תיקון מנא? הלכתי ושאלתי אותו, והוא ענה: לומר שזה תיקון מנא זה חומרא. משחזרתי ועניתי לה את תשובתו, אמרה לי שאחזור אליו שנית ואומר לו שהגמרא בביצה אומרת: ששיפוד שהתעקם - אסור ליישרו. חזרתי שוב לחכם יעקב סופר ואמרתי לו את דבריה. והוא אמר לי: מאיפה היא למדה מסכת ביצה? וענה לה: שאכן אסור ליישר את הידית של המשקפיים.

יפשפש בבגדיו בע"ש מחשש מוקצה

לעיתים אדם נוסע במוצ"ש ובבגדיו ישנו כסף או שאר דברי מוקצה, וכשחוזר לביתו מחזיר את בגדיו לארון, ולשבת הבאה לובש שוב את בגדי השבת, וכשמגיע לבית הכנסת רואה שיש בהם דבר מוקצה. ועל כן כתב בשו"ע (או"ח סי' רנ"ב סעי' ז'): "מצוה למשמש אדם בכליו בערב שבת סמוך לחשיכה שלא יהיה בהם דבר שאסור לצאת בו בשבת".

תרומות ומעשרות

הקונה פירות וירקות של "תנובה" - אין צריך לעשרם, שהם בחזקת מעשרים. ואעפ"כ מצוה מן המובחר לחזור ולעשר בבית בלי ברכה. אבל אם קונה פירות וירקות מהשוק - יש לשאול אם המוכר אם עישרם כדן וכדת. ואפי' ענה כן, אעפ"כ יחזור לעשרם כדן דמאי, בלי ברכה.

וכל אדם צריך ללמוד הלכות תרומות ומעשרות, מהי תרומה גדולה, מעשר ראשון, ומתי מפרישים מעשר שני (בשנים אבד"ה לשמיטה),





קול צופיך

מִן הָרֹאשׁוֹן לְצִיּוֹן הָרֶה"ג הַמְקוּבֵּל הָא-לֵקִי
הַרְבֵּי מֵרַדְכִי אֱלִיהוּ זְצוּק"ל



רֹאה - תַּשְׁס"ג - מֵאֵת מִן הָרֹאשׁוֹן לְצִיּוֹן הָרֶה"ג מֵרַדְכִי אֱלִיהוּ זְצוּק"ל

וה"ה לענין סחבה שניגב בה מים מרובים, וכולה ספוגה במים - אסור לו להרימה מחשש סחיטה, ודינה מוקצה.

ועל כן, אם נשפך בביתו איזה דבר ורוצה לנגבו, יעשה זאת על ידי סחבה גדולה, כך שצד אחד ישאר מעט יבש, וכשיספוג המים יחזיק בצד היבש ויוציא את הסחבה לבחוץ. והטוב ביותר שניגב על ידי מגב גומי, ואח"כ עם סחבה.

נייר טואלט או נייר לניגוב ידיים, אע"פ שהם רטובים ביותר מותר לקחתם ולזורקם - כיון ששימושם הוא חד פעמי, ואין דינו כמו מגבת בד שמכבסה ומייבשה לשימוש חוזר.

האחרונים דנים בשאלה האם ביום חול לאחר שנטל ידיו יכול לייבשם במכשיר ייבוש ידיים (העובד על ידי שמפזר אוויר חם). י"א: אסור מכיון שמייבש את הרוח רעה על ידיו. אבל אם נטל ידיו ג"פ לסירוגין - מותר לו לייבשם במכשיר זה, כיון שכבר נסתלקה הרוח רעה.

וכשנוטל ידיו, לא יתפלל בעוד ידיו רטובות, אלא ינגבם תחילה ואח"כ יתפלל.

בכור בהמה

ישראל שבהמתו הטהורה ילדה בכור, מצוה להקדישו, שנאמר: "תקדיש לה' אלוקיך". ובזמן הזה, צריך להשהותו עד שיפול בו מום, ורק אח"כ מותר בשחיטה.

ועל כן, כיום נזהרים שאם יש לאדם בהמה טהורה, מוכר לגוי אפילו איבר אחד מהבהמה, קודם שתלד, כדי לפוטרה מהבכורה (עיין לשו"ע יו"ד סי' ש"כ סעי' ג' והחוננים עליו).

יכול אבל אינו רשאי

בפרשה השבוע נאמר "לא תוכל לאכול בשעריך מעשר דגנך תירושך ויצהרך" (דברים יב, יז). אומר רש"י: "לא תוכל. רבי יהושע בן קרחה אומר יכול אתה אבל אינך רשאי. כיוצא בו (יהושע טו) ואת היבوسی יושבי ירושלים לא יכלו בני יהודה להורישם יכולים היו אלא שאינן רשאים לפי שכרת להם אברהם ברית כשלקח מהם מערת המכפלה ולא יבוסים היו אלא חתנים היו אלא על שם העיר ששמה יבוס כך מפורש בפרקי דר' אליעזר והוא שנאמר (שמואל ב, ה) כי אם הסירך העורים והפסחים. צלמים שכתבו עליהם את השבועה".

וכתוב "אם תשקור לי ולניני ולנכדי" וכו'. הפלשתים מפירים את ההסכם, וכשבא אברהם ורוצה להרוג בהם, הם עונים לו הרי ישנו הסכם. הרי הם אינם מקיימים, ואפי' מראש הם חשבו לא לקיים, ואשר פיהם דיבר שוא וימינם ימין שקר, אפי' ישבעו ביד ימין שלהם אין לסמוך על שבועתם.

"ואמרת אכלה בשר"

וכתוב "כי ירחיב ה' אלוקיך את גבולך כאשר דיבר לך ואמרת אכלה בשר" (דברים יב, כ). אדם צריך לאכול לפי כספו. אם יש לו כסף - יאכל כל מה שליבו חפץ. אבל מ"מ אומרת הגמרא

הגמרא (חולין דף ז') מספרת על חמורו של רבי פנחס בן יאיר, שגנבוהו, ולא רצה לטעום מאומה.

פחדו הגנבים שמא ימות ברעב, ויצא שכרם בהפסדם, ושחררוהו לחופשי. התחיל החמור ללכת, והגנבים עוקבים אחריו, והגיע לביתו של רבי פנחס בן יאיר, מששמע רבי פנחס את חמורו יצא, והגיש לפניו לאכול, ואכל החמור. שאלו הגנבים: הרי אנו נתנו לפניו לאכול ולא רצה, אע"פ שניפינו אותו בנפה וביררנו בידיים שלא יהא בהם אבנים?

אמר להם: שמא האוכל שהגשתם לפניו לא היה מעושר, ואמר ענייה זו הולכת לעשות רצון קונה ואתם מאכילין אותה טבלים!?

שואלים התוספות: מה זה מחמירה על עצמה? הרי חמור פטור מדיני תרו"מ? ומתרץ בירושלמי שהיא היתה מחמירה על עצמה. ולפי זה מקשים: אם החמור כ"כ "פיקח", היה אוכל ומשאיר חלק, ואומר שזה לתרו"מ. אלא חשש שלמחרת יגישו לפניו פחות אוכל ושוב הוא יפריש במחשבה, ולמחרת יגישו עוד פחות וכן על זה הדרך, ועל כן מתחילה לא אכל.

איסור הכנה

אם רוצה לנסוע במוצאי שבת מחוץ לעיר, כגון שגר בירושלים ורוצה לנסוע לתל אביב. מותר לו ללכת בשבת מהשכונה שבה הוא גר, להתפלל ערבית בשכונה הסמוכה לתחנה מרכזית. ומשם יבקש סכום כסף כהלואה לנסוע.

אבל ללכת בשבת לתחנה מרכזית ושם להתפלל ערבית - אסור. כי הליכתו מוכיחה עליו שכל כוונתו למחר ולהכין עצמו לנסיעה.

כובע ומגבעת בשבת

צריך לדעת, שבמגבעת יכולה להיות בעיה של אוהל בשבת, וזאת אם שוליו רחבים טפח, ועשויים באופן קשיח. ולחומרא אנו נוקטים שמ - 8 ס"מ אסור ללבוש בשבת משום אוהל. ועל כן, בעת קניית מגבעת לגברים או כובע לנשים יקפידו למדוד את שוליו, ואם יש בכובע עד 8 ס"מ - מותר ללבושו בשבת, אך יתר מכן - אסור. וה"ה בכובע מצחייה. ועל כן יקצר או יקפל את שולי הכובע, או שיקנה כובע מיוחד לשבת ששוליו קצרים (עיין לרמב"ם פרק כ"ב מהלכות שבת הלכה ל"ו. ושו"ע או"ח סי' ש"א סעי' מ', ומש"ב סי' קנ"א, קנ"ב, וכה"ח שם, ועיין שבת קל"ח ע"ב, ורש"י ותוס' שם).

דין מטריה

הרב 'תפארת ישראל' דן באורך בענין השימוש במטריה בשבת, וכתב שאפילו להרימה בתוך ביתו אסור (ועיין כה"ח סי' שט"ו סי' ק"ג, ועיין בא"ח שמות הלכה ח').

ללכת עם מקל במקום שיש עירוב - מותר.

אם בימי החורף חושש שמא יחליק בדרך, ורוצה בשבת לקחת מטריה בידו כדי להישען עליה - אסור, מכיון שהיא מוקצה.

מעיל, סחבה, נייר שנרטבו

אם בשבת ירד גשם, ומעילו נרטב במים, ותלאו על קולב כדי שיתייבש - אסור לו לחזור וללבושו, שמא יסחטנו, כיון שבכל נגיעה יוצא מהמעיל מים (ועיין בשו"ע סי' ש"א סעי' מה, מו).





קול צופיך

מִן הָרֹאשׁוֹן לְצִיּוֹן הָרֶה"ג הַמְקוּבֵּל הָא-לֵקִי
הַרֵב מֵרַדְכִי אֵלֵיהֶו זְצוּק"ל



רֹאה - תַּשְׁס"ג - מֵאֵת מִן הָרֹאשׁוֹן לְצִיּוֹן הָרֶה"ג מֵרַדְכִי אֵלֵיהֶו זְצוּק"ל

שֶׁאִסּוּר לֹאֲדָם לִפְנֵק עֲצָמוּ בְּמַאֲכָלִים חֲשׁוּבִים.

וְהַגְמָרָא אוֹמֶרֶת (כְּתוּבוֹת ס"ז ע"ב) "הֵהוּא דַּתָּא לְקַמְיָה (עֵינִי אֶחָד) לְקַמְיָה דְּרַבִּי נַחֲמִיָּה. אִמְרָ לִיָּה בְּמָה אַתָּה סוֹעֵד? א"ל (הֵעֵנִי): בְּבֶשֶׂר שְׁמִן וְיִין יֶשֶׁן. (א"ל ר' נַחֲמִיָּה): רְצוֹנְךָ שֶׁתִּגְלַגֵּל עִמִּי בְּעַדְשִׁים? גִּלְגַּל עִמּוֹ בְּעַדְשִׁים וּמֵת. אִמְרָ אוֹי לוֹ לֹזָה שֶׁהִרְגוּ נַחֲמִיָּה. אֲדַרְבָּה אוֹי לוֹ לְנַחֲמִיָּה שֶׁהִרְגוּ לֹזָה. מִיִּבְעֵי לִיָּה אֵלָּא אֵיִהוּ הוּא דְּלָא אִיבְעֵי לִיָּה לְפִנּוּקֵי נַפְשִׁיהּ כּוּלֵי הָאֵי (כִּיּוֹן שֶׁהֵעֵנִי הִזָּה הִרְגִּיל אֶעֱצָמוּ לֹאֲכֹל מֵעַדְנִים, עַל כֵּן לֹא יִכּוֹל הִיָּה גּוֹפּוֹ לְסַבּוֹל מַאֲכָלִים פְּשׁוּטִים וּמֵת).

וְעוֹד אוֹמֶרֶת הַגְמָרָא: הֵהוּא דַּתָּא לְקַמְיָה דְּרַבָּא אִמְרָ לוֹ בְּמָה אַתָּה סוֹעֵד אִמְרָ לוֹ בְּתִרְנַגּוּלֹת פְּטוּמָה וְיִין יֶשֶׁן אִמְרָ לִיָּה וְלֹא חֵיִישֵׁת לְדוּחָקָא דְּצִיּוּרָא א"ל אִטּוּ מִדִּידֶהוּ קֹאכִילָנָא מִדְּרַחֲמָנָא קֹאכִילָנָא דְּתַנִּינָא עֵינֵי כָל אֶלֶיךָ יִשְׁבְּרוּ וְאַתָּה נוֹתֵן לָהֶם אֶת אֲכָלָם בְּעֵתוֹ בְּעֵתָם לֹא נֹאמְרָ אֵלָּא בְּעֵתוֹ מִלְּמַד שְׁכָל אֶחָד וְאַחַד נוֹתֵן הַקֶּב"ה פְּרִנְסָתוֹ בְּעֵתוֹ אֲדַחֲכִי אַתָּאִי אַחֲתִיָּה דְּרַבָּא דְּלָא חֲזִיא לִיָּה תְּלִיסְרֵי שָׁנִי וְאַתָּאִי לִיָּה תְּרַנְגּוּלֹת פְּטוּמָה וְיִין יֶשֶׁן אִמְרָ מֵאִי דְּקֻמָּא א"ל נִעְנֵתִי לְךָ קוֹם אֲכוּל". וְכֵתְבוּ הַמְּפָרְשִׁים שֶׁהִבְדִּיל בֵּין שְׁנֵי הָעֵינִיִּים הוּא: שֶׁהִרְגִּיל אֶת עֲצָמוֹ בְּאוֹכֵל מִיּוֹחַד, וְהַשְׁנִי הוֹרִיו הִרְגִּילוֹ אוֹתוֹ.

וְכֵתוּב "וְיִהְיוּ עֵינֵי בְנֵי בְּתִיךָ" - לֹא יִרְגִּיל אָדָם בְּבֵיתוֹ שִׂיאֲכֵלוּ מֵעַדְנִים. "מֵאֲשֶׁר שְׁמָנָה לַחֲמוֹ וְהוּא יִתֵּן מֵעַדְנֵי מֶלֶךְ" - לְאַחֲרִים יִתֵּן מֵעַדְנֵי מֶלֶךְ, אֲבָל בְּבֵיתוֹ יִשְׁתַּדֵּל שִׂיאֲכֵלוּ בְּמִידָה בִּינוֹנִית.

גֹּאֻלָּה בְּזִכּוֹת הַתּוֹרָה

יֵשׁ גֹּאֻלָּה בַּחֲיִנַּת 'אֲחִישֵׁנָה' - עַל יְדֵי זְכִיּוּתֵנוּ, וְיֵשׁ גֹּאֻלָּה 'בְּעִיתָה'. וְכֵשֶׁהֲגֹאֻלָּה הִיא אֲחִישֵׁנָה אֲזִי הַמְּשִׁיחַ יָבֹא עַל עֲנָנִים. אֲבָל כֵּשֶׁהֲגֹאֻלָּה הִיא בְּעִיתָה הַמְּשִׁיחַ יָבֹא עַל חֲמוֹר, לֹאֲט לֹאֲט. וְאַנּוּ רוֹצִים שֶׁהַקֶּב"ה יַחֲיֶה לָנוּ אֶת ה'בְּעִיתָה'.

אֲנַחְנוּ אוֹמְרִים לְרַב־שִׁיעַ עֶבֶר זָמָן רַב, וְהַמְּשִׁיחַ כָּבֵד הִיָּה צָרִיךְ לְבֹא. וּבִ"ה קוֹל הַתּוֹרָה נִשְׁמַע, יֵשׁ יִשְׁיבוֹת, וְיֵשׁ צְדָקָה וְחֶסֶד. וּבְזִכּוֹת הַתּוֹרָה נִזְכָּה לְגֹאֻלָּה בְּמַהֲרָה, שְׁנֹאֲמַר וְאַנִּי זֹאת בְּרִיתִי וְבֹא לְצִיּוֹן גּוֹאֵל, וּבְזִכּוֹת הַצְדָּקָה שְׁנֹאֲמַר "בְּצְדָקָה תִּכְוֹנְנִי". וְכִּיּוֹם בִּ"ה יֵשׁ תּוֹרָה וְיֵשׁ חֶסֶד, שֶׁהַקֶּב"ה יַעֲשֶׂה עִמָּנוּ חֶסֶד וְיַחֲיֶה גֹאֻלָּתֵנוּ, יִרְאוּ עֵינֵינוּ וְיִשְׁמַח לִיבֵנוּ בְּמַהֲרָה בִּימֵינוּ, אֲכִי"ר.

*רוֹצִים לְקַבֵּל קוֹל צוּפִיךָ בְּאִמְיָל כָּל שָׁבוּעַ !!

שְׁלַחוּ לָנוּ בְּבִקְשָׁה בְּאִמְיָל ל- webmaster@harav.org

www.harav.org

